

*Vedecké poznanie bezpečnostnej praxe a rozvoj
teórie bezpečnostných rizík, významná súčasť
konštituuujúcich sa bezpečnostných vied¹
Scientific Knowledge of Security Practice
and Development of the Theory of Security Risks,
an Important Part of the Constitutive Security
Sciences*

JÁN BUZALKA²
VIKTOR PORADA³

Abstrakt

V súčasnom období sa výrazne zvyšuje potreba nových vedeckých poznatkov a potreba vedeckého organizovania systému bezpečnostných činností. Nové štrukturálne a funkcionálne dimenzie bezpečnostnej praxe vyžadujú efektívny transfer vedeckých poznatkov, ktorý funguje ako permanentná extenzia a vzájomné ovplyvňovanie vedeckých poznatkov a praktickej činnosti. Jeho efektívnosť je ovplyvňovaná predovšetkým úrovňou reálneho využívania vedeckých poznatkov v bezpečnostnej praxi. V článku je venovaná pozornosť utváraniu vedeckej teórie a charakteristika bezpečnostnej praxe a konštituovania teórie bezpečnostných rizík a ich miesta v systéme bezpečnostných vied.

Kľúčové slová

potreba vedeckých poznatkov, transfer, bezpečnostné teórie, prax, bezpečnostné riziká, bezpečnostná veda

Abstract

In the current period, the need for new scientific knowledge and the need for scientific organization of security activity increase significantly. New structural and functional dimensions of security practices require effective transfer of scientific knowledge, which acts as a permanent extension and interaction of scientific knowledge and practical activities. Its efficiency is influenced mainly by the level of real use of scientific knowledge in security practice. The article is devoted to the creation of a scientific theory and practice safety characteristics and constitution of the theory of security risks and their place in the system of security sciences.

1 *Příspěvek byl podpořen z prostředků Institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Vysoké školy finanční a správní.*

The paper has been supported by the Institutional support for long-term strategic development of the research organization University of Finance and Administration.

2 *prof. PhDr. Ján Buzalka, CSc., Katedra verejnej správy a krízového manažmentu Akadémie Policajného zboru, Bratislava*

3 *prof. JUDr. Ing. Viktor Porada, DrSc., Vysoká škola finanční a správní, Praha, e-mail: viktor.porada@mail.vsf.s.cz*

Key words

the need for scientific knowledge transfer, safety theory, practice, safety hazards, safety science

Úvod

Rozvoj každej konkrétnej vedy je do istej miery determinovaný predstavami o jej mieste v systéme vedného poznania. V histórii bezpečnostných činností malo a má aj v súčasnosti riešenie tejto otázky podstatný význam pre určenie jej funkcie a úlohy v bezpečnostnej politike štátu (celej EÚ), aj pri objasnení zdrojov tých poznatkov, ktorých využívanie zvyšuje potenciál bezpečnostných prostriedkov a metód identifikácie, poznanie bezpečnostnej situácie, ale aj procesu realizácie konkrétnych bezpečnostných činností.

V súčasnom období sa výrazne zvyšuje potreba nových vedeckých poznatkov a potreba vedeckej organizácie systému bezpečnostných činností. Nové štrukturálne a funkcionálne dimenzie bezpečnostnej praxe vyžadujú efektívny transfer vedeckých poznatkov, ktorý funguje ako permanentná extenzia a vzájomné ovplyvňovanie vedeckých poznatkov a praktickej činnosti. Jeho efektívnosť je ovplyvňovaná predovšetkým úrovňou reálneho využívania vedeckých poznatkov v bezpečnostnej praxi.

Transfer vedeckých poznatkov prebieha v premenlivom a zložitom sociálnom prostredí, ktoré priebežne generuje množstvo rôznych bezpečnostných situácií, ktorých riešenie je ovplyvňované radom najrôznejších faktorov:

- konkrétnou úrovňou konštituovania a rozvoja bezpečnostných vied na národnej a medzinárodnej úrovni,
- úrovňou a stupňom inštitucionálneho zabezpečenia bezpečnostných vied (materiálneho, personálneho, finančného a pod.),
- efektívnosťou transferu vedeckých poznatkov do profesijných činností bezpečnostných orgánov, predovšetkým do riadiacej činnosti bezpečnostných manažérov základného, stredného i vrcholového stupňa,
- pripravenosťou vedeckého spoločenstva bezpečnostných vied poskytovať bezpečnostnej praxi využiteľné vedecké poznatky,
- pripravenosťou subjektov bezpečnostnej praxe systematicky prijímať, aplikovať a využívať vedecké poznatky (na všetkých úrovniach manažérskych funkcií ministerstva vnútra, ministerstva obrany a ďalších stupňov riadenia bezpečnostných orgánov),
- stupňom eliminácie retardačných faktorov a bariér.

Transfer vedeckých poznatkov teórie bezpečnostných rizík do praktickej činnosti rôznych subjektov bezpečnostnej praxe je vzťahom zložitým, protirečivým, multifaktoriálne podmieneným a predovšetkým vzťahom obojstranným a odráža všeobecno-filozofické rešpektovanie vzťahu teórie a praxe v konkrétnom bezpečnostnom prostredí. Transfer vedeckých poznatkov je vo všeobecnosti chápaný ako ich prenos, ako spojnica medzi teóriou a praxou.

Vytváranie rôznych obranných a ochranných systémov je úzko späté s rozvíjaním ich teoretickej reflexie v podobe nových vedných odborov, najmä **teórie bezpečnostných rizík, teórie krízového manažmentu, resp. teórie bezpečnostného manažmentu v rámci teórií konštituujujúcich sa bezpečnostných vied**. Predovšetkým z tohto dôvodu sa javí ako viac než potrebné, aby sa teoretické prístupy teórie rizík vo všeobecnosti a teórie bezpečnostných rizík osobitne stali pevnou súčasťou profesionálnej pripravenosti všetkých zamestnancov a dobrovoľných pracovníkov všetkých subjektov, vytvorených na obranu a ochranu vonkajšej i vnútornej bezpečnosti proti ohrozeniam všetkého druhu. Absencia odborných teoretických prístupov **manažmentu rizík** môže v značnej miere ohrozovať funkčnosť týchto systémov a predovšetkým môže znemožniť vytváranie integrovaného záchranného systému, ktoré nie je možné bez hlbšieho pochopenia a rešpektovania základných teoretických, metodologických a metodických prístupov, bez zjednotenia v chápaní a využívaní kategoriálneho aparátu teórie rizík (vrátane manažmentu rizík a to aj v legislatívnych dokumentoch.)

V predloženej štúdii sú zhrnuté tie vybrané okruhy odborných problémov, ktoré je možné považovať v súčasnom období za najaktuálnejšie, v dostatočnej miere odborne prepracované, pritom ale nie vždy chápané a prezentované vo funkčných súvislostiach.

Teória bezpečnostných rizík, ako relatívne veľmi mladá vedná disciplína, dynamikou vývinu svojich štrukturálnych otázok odráža, v podobe ešte stále fragmentárnej teoretickej reflexie, veľmi zložitú a pálčivú problematiku „záchrannárskej praxe“ v celom globálnom a tiež v národnom, či regionálnom meradle.

Vedecké poznanie v sebe integruje obidve jeho roviny, empirickú a teoretickú. Aj keď je miera zástoja oboch rovín v rôznych konkrétnych oblastiach poznania rozličná, nie je možné, aby niektorá z oboch rovín úplne absentovala. Bez opory o empirické fakty a empirické metódy, používané pri ich získavaní by poznanie bolo len akademickou „špekuláciou“, teoretickou konštrukciou „stojacou na blate“. Empirická rovina poznania je nevyhnutná pre teoretické „uchopenie“ objektívnych a zovšeobecnených poznatkov. O vedeckom poznaní bezpečnostnej praxe môžeme hovoriť až pri práci s objektívnymi empirickými faktami.

Na druhej strane ale poznanie bez potrebnej úrovne teoretického zovšeobecnenia, bez teoretickej generalizácie by bolo využiteľné len v obmedzenom meradle, pre určitú oblasť praxe, resp. pre určité vývojové obdobie a nebolo by možné využívať získané poznatky v širšom vedeckom meradle.

Teoretická rovina je zavŕšením celého procesu poznania. Opiera sa o empirickú rovinu pri budovaní integrovaného systému vedeckých poznatkov, ktoré na istej úrovni objektívnosti, konzistentnosti a koherentnosti tvoria **vedeckú teóriu**⁴.

Skúsenosti ukazujú, že pri posudzovaní vzťahu teórie a praxe vo všeobecnosti, ale v bezpečnostnej sfére osobitne, sa vyskytujú dva extrémne prístupy:

4 Pozri napr. PORADA, V. a kol. *Bezpečnostní vědy. Úvod do teorie a metodologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017; PORADA, V. a kol. *Bezpečnostní vědy. Potřeba a transfer vědeckých poznatků*. Plzeň: A. Čeněk, 2017.

- odtrhnutie vedy od praxe, pestovanie neplodnej „vedy pre vedu“ – napr. aj sledovanie ekonomicky a spoločensky neužitočných javov, ktoré je možné označiť pojmom „prehnaný scientizmus“;
- nihilizácia akýchkoľvek vedeckých prístupov („trpená veda“), založená na nepochopení reálnych možností a prínosov vedy. Tento extrém je možné označiť ako „prehnaný empirizmus“.

Skúmanie a objasňovanie problematiky bezpečnostných rizík si vyžaduje **rešpektovať základné teoretické a metodologické východiská** skúmania takýchto zložitých, špecifických javov a procesov, predovšetkým sú to:

- systémový prístup – ktorý v sebe koncentruje nevyhnutnosť postihovať javy a procesy bezpečnostnej praxe vo vzájomných väzbách a súvislostiach;
- vývinový prístup – vyjadrujúci nevyhnutnosť postihovať ich v dynamicky sa vyvíjajúcich časových a priestorových dimenziách;
- činnostný prístup – vyjadrujúci nevyhnutnosť realizovať vedecké poznanie bezpečnostnej reality priamo v činnosti skúmaných subjektov.

1 Utváranie vedeckej teórie

Proces utváranie vedeckej teórie spravidla prebieha v jednotlivých, na seba nadväzujúcich fázach. Sú to predovšetkým nasledujúce fázy:

- zbieranie empirických skúseností z praxe,
- zovšeobecnenie a evaluácia skúseností,
- záznam, deskripcia pozitívnych skúseností – tvorba jednoduchých metodík,
- zhrnutie parciálnych metodík do rozsiahlejších teoretických návodov,
- vytváranie súvislých teoretických koncepcií,
- overovanie teoretických záverov v praxi.

2 Charakteristika bezpečnostnej praxe

Bezpečnostná prax sa vyznačuje značnou neistotou a neurčitostou. Pokiaľ **neistoty** je možné kvantifikovať pomocou nástrojov matematickej štatistiky, **neurčitosti** je možné len odhadovať na základe pokiaľ možno čo najdôkladnejšieho poznania minulosti a súčasnosti bezpečnostného javu a pomocou špecifických (napr. expertných) metód.

V podmienkach neurčitosti nemajú javy a procesy konštantný tvar a priebeh, ani pri kauzálnej súvislosti týchto javov a procesov. Sú zdrojom protirečivosti medzi tým, čo očakávame a skutočnosťou. Tieto **protirečenia** sa v určitej fáze, ak nie sú riešené, stávajú zdrojom bezpečnostných hrozieb. Vývoj a správanie sa systému v oblasti bezpečnosti súvisia s jeho stabilitou.

Stabilitu systému je možné vyjadriť ako schopnosť systému zotrvať v určitom stave pri pôsobení určitých rušivých faktorov, alebo sa do tohto stavu po vychýlení navraciať. Vývoj a správanie sa systému v oblasti bezpečnosti súvisia s jeho stabilitou. Vnútrná **nestabilita**

jednotlivých prvkov systému a väzieb medzi nimi spôsobuje nestabilitu celého systému a je možným zdrojom ohrozenia bezpečnosti v celom systéme.

3 Vedecká prognóza vývoja bezpečnostnej praxe

Čo najpresnejšia prognóza vývoja bezpečnostnej praxe je pre prijímanie potrebných rozhodnutí na minimalizáciu bezpečnostných rizík mimoriadne dôležitá. Samotná prognóza zahŕňa celú škálu zložitých procesov. Skúsenosti z praxe ukazujú, že pri získavaní vedeckých poznatkov a utváraní vedeckých prognóz vývinu bezpečnostnej praxe je možné uplatniť nasledujúci postup:

- identifikáciu možných bezpečnostných hrozieb a ich prípadná lokalizácia,
- kvantifikáciu bezpečnostných hrozieb z hľadiska množstva akumulovaných zdrojov hmôt, síl a energií, prípadne negatívnych tendencií,
- hodnotenie pravdepodobnosti aktualizácie bezpečnostných hrozieb z hľadiska intenzity a mohutnosti ich faktorov,
- vymedzenie týchto faktorov a prognóza možných dôsledkov aktualizácie bezpečnostných hrozieb,
- zohľadnenie možnej kumulácie pôsobenia viacerých bezpečnostných hrozieb v rámci regiónu, obce, objektu,
- alternatívne stanovenie možných následkov v prípade kumulácie bezpečnostných hrozieb,
- posúdenie možnosti eliminácie a znižovania účinnosti ničivých faktorov a vyčlenenie takých, ktoré nie je možné eliminovať žiadnymi dostupnými technológiami, resp. organizačnými opatreniami,
- stanovenie rizík, ktoré sa môžu vyskytnúť počas reakcie na vzniknutú situáciu a návrh organizačných, materiálnych a technických (technologických) opatrení na ich zníženie.

4 Roviny vedeckého poznávania bezpečnostnej praxe

Pri uplatnení základných metodologických prístupov vedeckého poznávania je možné aj poznávanie bezpečnostnej praxe, ako špecifického okruhu problémov členiť nasledujúcim spôsobom:

- rovina empirická – elementárna, fragmentárna,
- rovina teoretická – gnozeologické zavŕšenie procesu poznania,
- rovina praxeologická – vyjadruje a potvrdzuje pravdivosť teórie, jej využiteľnosť v praxi.

5 Konštituovanie teórie bezpečnostných rizík

Teória bezpečnostných rizík je vlastne vedeckým odrazom (reflexiou) bezpečnostnej praxe v segmente rizík. Zatiaľ sa nachádza v štádiu koncipovania základných postulátov vedeckej teórie.

Bezpečnostné riziká

- Každé riziko je svojím spôsobom „bezpečnostné riziko“, pretože ohrozuje bezpečnosť daného systému,
- v prípade, ak je daný systém systémom bezpečnostným (napr. štátu, regiónu, firmy, jednotlivca), ide akoby „tautologicky“ o bezpečnostné riziko bezpečnostného systému,
- **pod pojmom „bezpečnostné riziká“ sú v tejto štúdii chápané riziká, ohrozujúce životy, zdravie, majetok občanov, prírodné prostredie, vnútornú a vonkajšiu bezpečnosť a funkčnosť štátu a najmä verejnej správy.**

Miesto teórie bezpečnostných rizík v systéme vied

Teóriu bezpečnostných rizík je možné z hľadiska miery všeobecnosti považovať za **aplikovanú** vednú disciplínu, súčasť konštituujúcich sa bezpečnostných vied. Z hľadiska svojho obsahu má charakter **hraničnej** vednej disciplíny, prekrývajú sa v nej prístupy teórie pravdepodobnosti, neurčitosti, teórie chaosu, bezpečnostné teórie ako sekuritológia⁵, krízový manažment, manažment bezpečnostných rizík a i.

Atribúty vedeckej teórie

Teória, ak má byť považovaná za relatívne samostatný vedecký odraz konkrétneho úseku objektívnej reality sa musí vyznačovať:

- osobitným **predmetom** svojho skúmania,
- špecifickými **metódami** skúmania,
- vlastným špecifickým **kategoriálnym aparátom**.

Predmet teórie bezpečnostných rizík

Pri skúmaní toho, čo je predmetom teórie bezpečnostných rizík ako vedy, je potrebné odpovedať na otázku na čo slúži poznanie a ovládanie bezpečnostných rizík. Zmyslom týchto zložitých činností je ochrana životov, zdravia a majetku obyvateľov a hodnôt životného prostredia. Za **predmet teórie bezpečnostných rizík** je možné vo všeobecnej rovine považovať **podstatu, charakteristiku, morfológiu a typológiu bezpečnostných rizík, proces vývoja týchto rizík s dôrazom na identifikáciu a analýzu zdrojov ich vzniku, faktory, ovplyvňujúce ich priebeh, prognózovanie tendencií ich vývinu a rozpracovanie strategických prístupov pre zaobchádzanie s nimi v manažmente bezpečnostných rizík.**

5 Pozri tiež KORZENIOWSKI, L. F. *Securitologia na počatku XXI wieku. In: Securitologia. Krakow: EAS; BALOG, K. Integrální bezpečnost. Edice SPBI Spektrum 60, 2009.*

Úlohy teórie bezpečnostných rizík

- Vedecky skúmať konkrétne prejavy bezpečnostných rizík a odhaľovať ich podstatu, charakterizovať ich morfológické prejavy, systemizovať ich, analyzovať osobitosti jednotlivých typov.
- Odhaľovať súvislosti, hľadať algoritmy a kauzálne závislosti týchto javov a procesov.
- Prognózovať vývoj bezpečnostných rizík, ich parametrov a možných účinkov.
- Pripravovať pre bezpečnostnú prax, najmä pre manažment bezpečnostných rizík, adekvátne návrhy na prevenciu ich vzniku a minimalizáciu ich dôsledkov.

Kategoriálny aparát teórie bezpečnostných rizík

- Ako hraničná, aplikovaná vedná disciplína využíva prevažne kategoriálny aparát teórie pravdepodobnosti, teórie neurčitosti, bezpečnostných vied vo všeobecnosti⁶ (napr. riziko, ohrozenie – hrozba, nebezpečenstvo, bezpečnosť, kríza, a i.).
- Využíva vlastné základné kategórie (napr. „bezpečnostné riziko“, „akceptovateľné riziko“, „zostatkové riziko“).
- Kategoriálny aparát teórie bezpečnostných rizík je priebežne utváraný a aktualizovaný.

6 Transfer vedeckých poznatkov teórie bezpečnostných rizík do bezpečnostnej praxe

Jedným z najdôležitejších problémov vzťahu vedeckej teórie a skúmanej praxe je transfer vedeckých poznatkov do praxe⁷. Transfer vedeckých poznatkov teórie bezpečnostných rizík do praktickej činnosti rôznych subjektov bezpečnostnej praxe je vzťahom zložitým, protirečivým, multifaktoriálne podmieneným a predovšetkým vzťahom obojstranným a odráža všeobecno-filozofické rešpektovanie vzťahu teórie a praxe v konkrétnom bezpečnostnom prostredí.

Transfer vedeckých poznatkov je vo všeobecnosti chápaný ako ich prenos, ako spojnica medzi teóriou a praxou. „Prenos a následné využitie dát, informácií, znalostí, poznatkov a získaných skúseností. Nie je to len technická záležitosť premiestnenia informácií, ale i prenos skúseností, získaných v iných bezpečnostných útvaroch, v iných krajinách, odboroch, praxi, ktorá priamo nesúvisí s bezpečnostnou problematikou.“⁸

6 Pozri napr.: HOLOMEK, J., PORADA, V., HOLCR, K. *Police sciences in the system of security sciences [Policajné vedy v systéme bezpečnostných vied]*. In: *Jakość w działaniach na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego państwa Grupy Wyszehradzkiej z perspektywy europejskiej*. Józefów. Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi, 2011.

7 PORADA, V. a kol. *Bezpečnostní vědy. Potřeba a transfer vědeckých poznatků*. Plzeň: A. Čeněk, 2017.

8 ERNEKER, J., PORADA, V. *Problémy transferu vědeckých poznatků v prostředí policejní organizace*. Praha: PA ČR, 2004.

Takto všeobecne vymedzený vzťah sa prejavuje v celej jeho komplexnej a dynamickej polohe v jednotlivých rovinách bezpečnostnej praxe. To znamená, že zahrňuje roviny, v ktorých prevláda istá autonómnosť transferu jednotlivých sumárov vedeckých poznatkov do činnosti subjektov bezpečnostnej praxe a ich súčastí, resp. zložiek nad centrálnym riadením a uskutočňovaním transferu (napr. zo strany štátu, aliancie, únie a pod.) až po opačnú hranicu, ktorá je spravidla charakteristická tým, že prevláda direktívne riadenie transferu zo strany vrcholových orgánov bezpečnostného systému (štátu apod.).

V podmienkach neurčitosti nemajú javy a procesy konštantný tvar a priebeh, ani pri kauzálnej súvislosti týchto javov a procesov. Pre samotný transfer vedeckých poznatkov do bezpečnostnej praxe z toho vyplýva, že nie je možné takéto javy a procesy presne identifikovať. Tieto podmienky sú zdrojom protirečivosti medzi tým čo očakávame a skutočnosťou. Tieto protirečenia sa v určitej fáze, ak nie sú riešené, stávajú zdrojom bezpečnostných hrozieb. Disharmónia medzi očakávaným výsledkom činnosti a skutočným výsledkom je vyjadrením nestability a neurčitosti prostredia.

Bezpečnostná prax sa vyznačuje značnou neistotou a neurčitosťou. Pokiaľ neistoty je možné kvantifikovať pomocou nástrojov matematickej štatistiky, neurčitosti je možné len odhadovať na základe pokiaľ možno čo najdôkladnejšieho poznania minulosti a súčasnosti bezpečnostného javu a pomocou špecifických (napr. expertných) metód.

Napriek odlišnosti podmienok vzniku javov bezpečnostnej praxe a priebehu ich vývinu, je možné nájsť určité znaky, ktoré je možné považovať za základné charakteristiky tohto vývinu vo všeobecnosti. Medzi takéto znaky je možné začleniť najmä:

- Nedostatok vhodných informácií v dobe, keď sú potrebné a redundancia komunikačných tokov.
- Veľký nárast činnosti a ich značná rôznorodosť, tiež skutočnosť, že dochádza k ich prekryvaniu.
- Činnosť v časovej tiesni, ktorá často vyvoláva stres.
- Trvalý boj s rezistenciou ľudí proti zmenám a riešenia častých stretov záujmov.
- Používanie špecifických a často veľmi originálnych manažérskych postupov a metód.
- Využívanie autokratického štýlu riadenia pri riešení bezpečnostných situácií, rozhodovanie pri nedostatku informácií.
- Rýchle šírenie negatívnych informácií o vývine bezpečnostných hrozieb modernými komunikačnými prostriedkami, čo môže negatívne ovplyvňovať verejnosť a dáva podnet ku vzniku paniky.
- Narušenie normálne používaných postupov a metód riadenia.

Základné črty transferu

Medzi základné charakteristické črty transferu vedeckých poznatkov teórie krízového manažmentu do bezpečnostnej praxe patria najmä tie, ktoré v symbióze vyjadrujú všeobecné prístupy ku skúmaniu a vymedzovaniu vzťahu určitej oblasti spoločenskej praxe a vedeckej teórie, ktorá ju viac či menej adekvátne odráža na jednej strane, ale tiež

špecifické stránky vzťahu bezpečnostnej reality a teórie krízového manažmentu na strane druhej.

Pri rešpektovaní uvedeného je možné medzi charakteristické črty tohto transferu pracovne začleniť najmä:

Obojstrannosť ako charakteristická črta transferu značí, že praktická činnosť týchto subjektov bezpečnostnej praxe je zdrojom poznatkov pre vytváranie vedeckých reflexií v podobe bezpečnostných vied a popritom je kritériom ich hodnovernosti a použiteľnosti. Zároveň však vedecké poznatky umožňujú riešiť terajšie aj perspektívne otázky účinnosti praxe týchto subjektov (a ďalších subjektov bezpečnostného systému štátu).

Zložitosť uvádzaného transferu je jeho imanentnou charakteristickou črtou. Je na jednej strane výrazom zložitosti bezpečnostnej problematiky spoločenskej praxe, je však tiež vyjadrením zložitých podmienok konštituovania krízového manažmentu, ako bezpečnostnej vedy.

Pokiaľ ide o posudzovanie transferu z hľadiska jeho **protirečivosti**, táto jeho charakteristická črta odráža na jednej strane vnútornú protirečivosť bezpečnostnej reality (napr. protirečenia medzi požiadavkami na ochranu a možnosťami systémov ochrany, protirečenia medzi pozitívnym prínosom moderných technológií pre život človeka a s tým súvisiacim narastaním rizika a ohrozenia života) a zároveň je prejavom nepresnosti a niekedy aj „nedokonalosti“ teoretickej reflexie praxe z hľadiska vedeckej teórie.

Multifaktoriálna determinovanosť transferu, či už z hľadiska objektívnych potrieb vývinu a zdokonaľovania systémov ochrany životov, zdravia a majetku v modernej spoločnosti, alebo z hľadiska zložitých vzťahov rôznych subjektov (napr. štátnej správy, samosprávy, právnických a fyzických osôb) je ďalšou jeho charakteristickou črtou.

Ďalší znak transferu, uvedený ako jeho **časová dimenzia**, je možné chápať z rôznych hľadísk. Predovšetkým je to skutočnosť, že transfer prebieha najčastejšie takpovediac „ex post“, čiže vývin vedeckej teórie sa prirodzene oneskoruje za vývinom objektívnej reality (až na základe nazbierania a zovšeobecnenia skúseností, algoritmov konania a správania sa v rôznorodých krízových situáciách), pričom sa môžu vyskytovať obdobia, keď s využitím prognostickej funkcie vedeckého poznania vedecká teória rozpracováva otázky budúcich potrieb objektívnej reality. Časovú dimenziu transferu je možné vzťahovať tiež na plnšie pochopenie potreby určitého časového úseku, nevyhnutného na uskutočnenie vedeckej (ale napr. aj legislatívnej) reflexie vývinu praxe zo strany pracovníkov bezpečnostnej praxe (vrátane pracovníkov decíznej sféry).

Sprostredkovanosť transferu je podmienená tou skutočnosťou, že vedecké poznatky sa nepresadzujú v bezpečnostnej praxi priamo, bezprostredne, ale, ako bude uvedené neskôr, prostredníctvom zovšeobecňovania a výmeny nahromadených skúseností činností rôznych subjektov, bezpečnostných ozbrojených zborov, záchranných systémov, využívania výsledkov vedeckovýskumnej práce, profesionálnou pripravenosťou všetkých, ktorí na plnení týchto úloh participujú a ktorí vytvárané odborné (ale tiež legislatívne) normy presadzujú do svojej praktickej činnosti.

Skúsenosti z uskutočňovania transferu ukazujú, že jeho charakteristickými črtami sú **utilitárnosť a výberovosť**, ktoré sú vyjadrením výraznej špecifickosti takých činností, ako sú ochrana životov, zdravia a majetku. Je zrejmé, že do praxe sa najrýchlejšie a najúčinnejšie zavádzajú také poznatky vedeckých teórií, ktoré prispievajú ku riešeniu najpálčivejších problémov praxe. V súčasnom období ide najmä o opatrenia proti hrozbe medzinárodného terorizmu, (s použitím chemických a biologických prostriedkov), zavádzania integrovaného záchranného systému, odborné, organizačné a legislatívne riešenie otázok humanitárnej pomoci postihnutým apod.. Tieto, a ďalšie črty transferu významným spôsobom podmieňujú aj voľbu spôsobov a ciest, ktorými sa transfer uskutočňuje.

Charakteristiky transferu

Posudzovanie transferu je možné uskutočňovať z hľadiska rôznych prístupov a s použitím rôznych kritérií. Vždy ale ide o posudzovanie, kvantifikáciu jednotlivých parametrov transferu. Skúsenosti ukazujú, že medzi tieto parametre sú začleňované najmä tie charakteristiky, ktoré transfer čo najpresnejšie vyjadrujú:

- Obsah, rozsah – množstvo, informačná bohatosť transferu.
- Procesuálna stránka, technológia transferu – spôsob realizácie a použitie metód a prostriedkov transferu.
- Prínos – užitočnosť transferu pre riešenie aktuálnych i perspektívnych úloh bezpečnostnej praxe.
- Pripravenosť bezpečnostnej praxe – pohotovosť a akcieschopnosť ohrozeného systému využiť vedecké poznatky, pripravenosť pracovníkov.
- Časový faktor – časová tieseň, alebo naopak dostatok času na realizáciu transferu, konkrétny časový úsek, v ktorom transfer prebieha.
- Priestorový, územný faktor – konkrétna geografická, sociálna, resp. iná lokalizácia transferu, prihliadanie na priestorový rozsah a územné špecifiká.

Vzhľadom na zameranie tohto príspevku, bude pozornosť venovaná najmä prvým dvom charakteristikám⁹.

Obsahová stránka transferu vedeckých poznatkov

Pri odpovedi na otázku, aké sú **štrukturálne komponenty obsahu** transferu, (t.j. „čo je pri transfere prenášané?“) je možné pracovne uviesť, že sú to najmä:

- Informácie, fakty, vedecké poznatky jednotlivito aj v podobe databáz, koncepcií, metódik prípadne až teórií.
- Hodnotenia, hodnotiace súdy, postoje a iné kvality.

9 Pozri napr. PORADA, V. a kol. *Bezpečnostní vědy. Potřeba a transfer vědeckých poznatků*. Plzeň: A. Čeněk, 2017.

- Algoritmy postupov, mechanizmy posudzovania, teoretické konštrukcie, praktické skúsenosti.
- Tradície, zvyklosti, normy, prijímaný „kánon“ činnosti.

Pre samotný transfer vedeckých poznatkov do bezpečnostnej praxe je potrebné rešpektovať skutočnosť, že v podmienkach neurčitosti nemajú javy a procesy konštantný tvar a priebeh, a to ani pri kauzálnej súvislosti týchto javov a procesov. Z toho vyplýva, že nie je možné takéto javy a procesy presne identifikovať. Tieto podmienky sú zdrojom protirečivosti medzi tým čo očakávame a skutočnosťou. Tieto protirečenia sa v určitej fáze, ak nie sú riešené, stávajú zdrojom bezpečnostných hrozieb. Disharmónia medzi očakávaným výsledkom činnosti a skutočným výsledkom je vyjadrením nestability a neurčitosti prostredia.

Z hľadiska jednotlivých, navzájom sa prelínajúcich sfér, resp. oblastí vedeckého poznania, odrážajúcich jednotlivé oblasti bezpečnostnej reality je možné vymedziť nasledujúce **tematické okruhy obsahu transferu vedeckých poznatkov:**

- **Obrana** – poznatky o aktivitách štátnych orgánov v príprave na situáciu alebo v situácii, keď prevažuje násilné (ozbrojené) vonkajšie ohrozenie s tendenciou deštrukcie štátu ako celku alebo výrazného narušenia jeho zvrchovanosti a celistvosti. Tieto poznatky sa využívajú vo všetkých oblastiach existencie spoločnosti s dôrazom na oblasť obrany, najmä činnosti ozbrojených síl.
- **Vnútornej bezpečnosť** – poznatky o aktivitách štátnych orgánov v oblasti prevencie a eliminácie, resp. minimalizácie vnútorného ohrozenia, preventívne a represívne aktivity na zaistenie zákonnosti na území štátu. Tieto poznatky sa využívajú v činnosti polície, prokuratúry a súdov (s prípadnou asistenciou ozbrojených síl za vopred taxatívne vymedzených podmienok).
- **Záchrana životov, zdravia a majetku** – poznatky o aktivitách štátnych, samosprávnych inštitúcií aj samotných občanov na záchranu životov, zdravia a majetku, životného prostredia pri mimoriadnych udalostiach v dobe mieru a v dobe vojny. Tieto poznatky sa využívajú prevažne v rámci civilného núdzového plánovania, integrovaného záchranného systému, civilnej ochrany, ochrany pred požiarmi a pod. (aj v medzinárodnom meradle).
- **Ekonomická bezpečnosť** – poznatky o aktivitách štátu, právnických a fyzických osôb pri ohrození disponibility surovínových, energetických a iných materiálnych zdrojov alebo pri iných ohrozeniach funkcie ekonomiky pre potreby života občanov, štátu a pre zaistenie obranných, ochranných a záchranných aktivít jednotlivých subjektov.
- **Ekologická bezpečnosť** – poznatky o aktivitách štátu na zaistenie odolnosti a ochrany ekosystému.
- Poznاتky o **špeciálnej oblasti aktivít** v rámci medzinárodného spoločenstva na podporu svetového mieru a humanity.

Procesuálna stránka transferu

Pri posudzovaní tejto stránky transferu vedeckých poznatkov do bezpečnostnej praxe je potrebné zvažovať najmä také parametre, ako sú napr.:

- Rýchlosť transferu – optimum, extrémny.
- Čas, doba trvania transferu – podľa miery jeho všeobecnosti.
- Frekvencia (dávkovanie informácií) transferu – informácie po dávkach „porciách“.
- Modulácia – stváranie informácií – (cesty a spôsoby transferu).

Rýchlosť transferu je fenomén, v ktorom sa prejavuje niekoľko tendencií. Jednak je to tendencia, ktorá reprezentuje spoločenskú objednávku, čiže vyjadruje požiadavku na čo najrýchlejšie osvojenie si potrebných vedeckých informácií praxou, čo vyplýva z narastajúcej intenzity a frekvencie ohrozenia životov, zdravia a majetku v modernej spoločnosti. Ďalej sa tu prejavuje tendencia prirodzeného oneskorovania vedeckej reflexie objektívnej (bezpečnostnej) reality za potrebami bezpečnostnej praxe. Je zrejme tiež, že rýchlosť transferu bude závisieť od celej škály objektívnych a subjektívnych determinujúcich činiteľov. Medzi nimi je možné uviesť napr. sociálne, politické, ekonomické ale tiež legislatívne podmienky, úroveň vedecko-technického rozvoja vo všeobecnosti a špecificky v oblastiach korešpondujúcich s bezpečnostnou praxou a na druhej strane napr. vzdelanostnú, informačnú a odbornú vyspelosť jednotlivých subjektov bezpečnostnej praxe. Rýchlosť transferu je tiež podmienená informačno-technologickou a materiálno-technickou úrovňou vývinu spoločnosti. Rýchlosť transferu je možné z tohto hľadiska posudzovať na škále optimálnosti ako optimálnu, prípadne extrémne vysokú, alebo extrémne nízku, pričom oba extrémne prípady sú pre celkovú kvalitu transferu škodlivé.

Čas, resp. doba trvania transferu je charakteristika, ktorá je závislá na miere všeobecnosti samotného transferu, ktorá ovplyvňuje celkovú kvalitatívnu a kvantitatívnu (sumu prenášaných vedeckých poznatkov) úroveň vedeckých poznatkov (v rôznych podobách). Z vyššou mierou všeobecnosti vedeckých poznatkov narastá čas trvania transferu.

Frekvencia transferu vyjadruje skutočnosť, že pre kvalitu transferu vedeckých poznatkov do bezpečnostnej praxe je vhodné tieto usporiadať do určitých „dávok, balíčkov“, s usporiadaným obsahom aj rozsahom a navzájom na seba naväzujúcich. Takéto „dávkovanie“ je prirodzeným dôsledkom postupného rozvoja teórie krízového manažmentu a na druhej strane umožňuje pre užívateľov v bezpečnostnej praxi jednoduchšie „strávenie“ jednotlivých dávok informácií a ich postupného osvojovania a uvádzania do svojej každodennej činnosti.

Moduláciou transferu vedeckých poznatkov do bezpečnostnej praxe je možné chápať samotné stváranie tohto procesu, čiže ako vymedzenie ciest a postupov s využitím potrebných prostriedkov.

Pri chápaní transferu ako postupného procesu je možné pracovne tento proces usporiadať do **niekoľkých, po sebe nasledujúcich a prelínajúcich sa etáp**, v ktorých sú využívané adekvátne cesty a spôsoby.

- Skúmanie problémov praxe bezpečnostných systémov u nás i v zahraničí.
- Získavanie, analýza a usporiadanie vedeckých poznatkov.
- Štúdium zovšeobecnených a usporiadaných poznatkov.
- Vytvorenie algoritmov a spôsobov riešenia problémov a ich zavedenie do bezpečnostnej praxe – a to aj v normatívnej a legislatívnej oblasti.

Prvou etapou takto vytvoreného pracovného modelu transferu je skúmanie praktickej činnosti subjektov bezpečnostnej praxe, ďalších subjektov a záchranných systémov u nás i v zahraničí. Ide tu predovšetkým o empirické poznávanie mechanizmov a výsledkov praktickej činnosti systémov ochrany. Skúsenosti ukazujú, že najčastejšími cestami v rámci tejto fázy sú najmä:

- Získavanie empirických skúseností z každodennej praxe plnenia úloh bezpečnostnej praxe.
- Výmena a zovšeobecňovanie pozitívnych skúseností – odborné zhromaždenia, semináre, školenia, publikovanie v odbornej tlači.
- Využívanie pozitívnych empirických skúseností a poznatkov pre skvalitnenie každodennej praxe – tvorba metodických príručiek a iných pomôcok.

Ďalšou etapou transferu, ktorá sa úzko prelína a doplňuje s predošlou je získavanie, analýza a usporiadanie vedeckých poznatkov. Tento proces si vyžaduje prípravu a uskutočňovanie vedeckých výskumov, ktoré by zabezpečovali potrebnú úroveň poznania praxe a tendencií jej vývoja. V rámci tejto etapy transferu je potrebné sústrediť pozornosť na využitie nasledujúcich ciest a spôsobov:

- Vedecky koncipovaný a realizovaný výskum, získavanie vedeckých poznatkov.
- Analýza a usporiadanie vedeckých poznatkov do podoby teoretických koncepcií.
- Výmena a využívanie relevantných skúseností a poznatkov iných krajín – tento spôsob je efektívne a systematicky využívaný.
- Štúdium zovšeobecnených a usporiadaných poznatkov – je v značnej miere obsahom analýzy súčasných a načrtnutie trendov edukačných potrieb bezpečnostného systému. Takáto analýza je jedným zo základných predpokladov úspešnosti **rozvoja** každej organizácie – teda celého bezpečnostného systému ako aj jeho jednotlivých súčastí.

Jadrom a zároveň najzložitejšou otázkou celého transferu je etapa, zahrňujúca **vytvorenie optimálnych algoritmov a spôsobov riešenia problémov a ich zavedenie do bezpečnostnej praxe**. Obsah tejto etapy transferu je v súčasnom období realizovaný mnohými spôsobmi a v rozličných formách, v závislosti na miere intencionality samotného transferu¹⁰.

Hľadisko miery intencionality transferu

Transfer vedeckých poznatkov do bezpečnostnej praxe má v závislosti na miere jeho intencionality priebeh:

¹⁰ Tiež: PORADA, V. a kol. *Bezpečnostní vědy. Potřeba a transfer vědeckých poznatků*. Plzeň: A. Čeněk, 2017.

1. Intencionálny – cieľavedomý, zámerný – využitie intencionálneho pôsobenia spoločnosti a jej subsystémov.
2. Funkcionálny – spontánny – nezámerné, spontánne osvojovanie si vedeckých poznatkov v bezpečnostnej praxi.

Intencionálny priebeh transferu vedeckých poznatkov do bezpečnostnej praxe

V prvom prípade, kde ide najmä o využitie **intencionálneho pôsobenia** spoločnosti a jej subsystémov, prebieha tento proces vo viac alebo menej **inštitucionalizovaných** formách. V týchto formách je transfer realizovaný v podstate ako **edukačný proces**.

Miera intencionality transferu ovplyvňuje konkretizáciu všeobecných cieľov edukačného procesu, ovplyvňuje stvárnenie jeho obsahu, voľbu metód a prostriedkov ako aj jeho organizačné usporiadanie. Z tohto pohľadu je možné edukačné procesy pre potreby bezpečnostného systému členiť na také, v ktorých je **najmenšia miera intencionality**, napr. obyvatelia sa spontánne oboznamujú napríklad s metodikou poskytovania prvej pomoci, alebo so zásadami ich prípadnej evakuácie pri možnom ohrození **prostredníctvom**, pre tento účel pripravených, televíznych programov, letákov alebo iných mediálnych prostriedkov.

Ďalej sú to edukačné procesy, v ktorých sa uplatňuje **zámerné, intencionálne, ale neriadené** učenie. Medzi také patria najmä osvetové prednášky, besedy s obyvateľmi, **ukážky** rôznych predmetov (napr. nových ochranných prostriedkov jednotlivcov) a činností, spojené s ich praktickým vykonávaním, na ktorých je účasť obyvateľov dobrovoľná. Typickým prípadom takéhoto učenia je napríklad dobrovoľná a spontánna divácka účasť obyvateľov pri uskutočňovaní rôznych ukážok a cvičení v teréne.

Najvyššiu mieru intencionality majú edukačné procesy **riadené, čiže plánované, organizované a kontrolované vzdelávanie** – prevažne inštitucionalizované, **rôzne typov edukačných procesov v rôznych inštitúciách**.

Rozpracovanie základných vedeckých prístupov k modernej koncepcii edukácie pre potreby bezpečnostného systému v nastávajúcom období, charakteristickom nárastom intenzity a frekvencie rizík a ohrození v rôznych oblastiach života spoločnosti a postupným začleňovaním našej krajiny do európskeho spoločenstva si vyžaduje:

- dôsledne charakterizovať jednotlivé skupiny subjektov, ktoré sa podieľajú na edukačných procesoch pre potreby bezpečnostného systému,
- ujasniť si prístupy k formulácii a konkretizácii cieľov edukačných procesov pre potreby bezpečnostného systému,
- ujasniť si možnosti nového kurikulárneho a modulového usporiadania obsahu edukácie pre potreby bezpečnostného systému,
- analyzovať organizačné formy a edukačné koncepcie, umožňujúce zvýšiť účinnosť edukácie pre potreby bezpečnostného systému,

- analyzovať edukačné metódy a prostriedky, ktoré môžu prispieť ku zvýšeniu aktivity a poznávacej motivácie účastníkov edukačných procesov pre potreby bezpečnostného systému.

V edukačných procesoch pre potreby bezpečnostného systému (najmä pre rôzne typy kurzov) sa javí ako výhodné modulárne usporiadanie obsahu edukácie, to znamená chápanie obsahu ako stavebnice istých modulov.

7 Využívanie edukačných koncepcií, organizačných foriem, a edukačných metód pre transfer vedeckých poznatkov do praxe bezpečnostného systému

V súčasnom období vývoja spoločnosti vo všeobecnosti a osobitne bezpečnostného systému narastá nevyhnutnosť hľadania a rozvoja takých foriem a metód, ktoré môžu výraznejšie posilniť aktivitu všetkých účastníkov edukačných procesov pre potreby bezpečnostného systému.

V inštitucionálnych formách transferu vedeckých poznatkov do bezpečnostnej praxe sú osvojované vedomosti, vytvárané návyky, spôsobilosti, zručnosti a základy schopností v oblastiach:

- ako chrániť (ochrana života, zdravia a majetku, ekosystému),
- ako zachraňovať, vyslobodzovať (záchrana...),
- ako brániť (obrana pred útokom – teroristi, kriminálne živly, nepriateľ),
- ako uskutočňovať sebaochranu a sebaobranu,
- ako si poskytovať vzájomnú pomoc, resp. uskutočňovať svojpomoc,
- ako odstraňovať následky a obnovovať normálny stav.

Modelovanie problémov bezpečnostnej praxe

Významnou súčasťou inštitucionálneho uskutočňovania transferu sa stále častejšie stáva **modelovanie** problémov bezpečnostnej praxe. Na základe analýzy bezpečnostnej praxe najmä získaných poznatkov o priebehu procesov v určitých podmienkach (parametre fyzikálneho prostredia, kvalita ľudského faktoru, kvalita a kvantita síl a prostriedkov), poznatkov o obsahovej a procesuálnej stránke transferu je možné vývin parciálnych otázok bezpečnostnej praxe **modelovať**.

Modelovanie predstavuje istý spôsob abstrakcie a následnej transkripcie problematických stránok systému do kvantitatívneho modelu. Ako je uvádzané v odbornej literatúre¹¹, pri modelovaní je možné využívať viaceré typy modelov, ako sú napr. modely symbolické, analogické a tiež napr. hmotné. Symbolický model (najčastejšie v podobe matematického, presnejšie kvantitatívneho modelu) je spomedzi týchto typov najabstraktnejší – jednotlivé

¹¹ MOORE, J. H., WEATHERFORD, L. R. *Decision Modeling with Microsoft® Excel*. PrenticeHall 2001.

kategoríe a vzťahy medzi nimi sú v ňom vyjadrované premennými, ich funkciami a matematickými vzťahmi. Analogický model je založený na využití rôznych grafov, máp. Hmotný model je istou viacrozmernou vizualizáciou reality, prípadne jej zmenšenou podobou.

Iný prístup¹² klasifikácie modelov, prevzatý z oblasti manažmentu vo vojenstve člení modely na dve veľké skupiny – modely materiálne a modely myšlienkové. Je zrejmé, že základným kritériom takéhoto členenia je materiálna podstata modelu.

Matematické modely vývinu bezpečnostnej praxe využívajú logické a matematické výrazové prostriedky. Predstavujú sústavy matematických funkcií alebo algoritmov. Tieto modely môžu byť ďalej členené na analytické, štatistické a kombinované (analyticko-štatistické). Z hľadiska potrieb transferu vedeckých poznatkov do bezpečnostnej praxe je výhodné, že tieto skupiny modelov majú stochastický charakter a umožňujú modelovať náhodné javy spojené so vznikom krízy a vývinom krízovej situácie (napr. využitím rozloženia pravdepodobnosti hodnôt sledovaných parametrov alebo využitím metódy Monte Carlo)¹³. Táto metóda patrí v súčasnosti medzi účinné nástroje analýzy náhodných javov vo všetkých oblastiach ľudskej činnosti, pričom môže byť s úspechom využiteľná aj v procese analýzy bezpečnostnej praxe (napr. bezpečnostného prostredia, bezpečnostných hrozieb a rizík). Jedným z najdôležitejších prvkov využitia tejto metódy je vytvorenie tzv. „umelej náhody“ generovaním pseudonáhodnej postupnosti.

Popri týchto klasifikačných kritériách sú v praxi rešpektované aj ďalšie kritériá, ktoré možno prezentovať. Môže to byť napr. účel modelovania, čiže aké úlohy má daný model plniť. Pri rešpektovaní tohto kritéria je možné modely členiť na:

- modely prípravy síl a prostriedkov bezpečnostného systému (využívané napr. pri príprave jednotlivých stupňov manažmentu – štábov, zásahových jednotiek, výcvikové modely),
- modely overovania plánov riadiacej činnosti,
- modely výskumu a vývoja.

V tejto súvislosti je potrebné objasniť vzťah medzi modelovaním a simuláciou¹⁴. Pojmom **modelovanie** býva spravidla označovaný proces generovania alebo konštrukcie, tvorby modelu nejakého originálu. Pojmom **simulácia** sa rozumie proces, ktorý je rôznym spôsobom spojený s využívaním už vytvoreného (aj overeného) modelu, slúžiaci na splnenie vytýčenej úlohy. Pri riešení úloh v sociálnom prostredí môže simulácia nadobudnúť charakter **hry**, resp. **hrania rolí**. V procese modelovania vystupuje aktívne autor modelu, pričom v procese simulácie nemusí byť autor modelu a jeho užívateľ identická osoba.

Proces modelovania bezpečnostnej praxe dovoľuje bez strát a časového stresu syntetizovať variantným spôsobom vplyv rôznych faktorov v rôznych podmienkach činnosti systému a tak hľadať vhodné algoritmy riešenia problémov bezpečnostnej praxe v celej škále

12 Podrobne pozri BUZALKA, J. *Teória bezpečnostných rizík*. Bratislava: APZ 2012, s. 133 a n.

13 *Bol to kódový názov úlohy počítačovej simulácie z obdobia vývoja prvej atómovej bomby v roku 1945 v Los Alamos.*

14 Podrobne pozri BUZALKA, J.: *Teória bezpečnostných rizík*. Bratislava: APZ 2012, s. 133 a n.

možných ohrození, v jednotlivých obdobiach, od prevencie vzniku, až po záchranu a obnovu činnosti systému¹⁵. Výhodou modelovania bezpečnostnej praxe je najmä možnosť vyhodnocovania účinnosti jednotlivých modelovaných opatrení riadiacej sféry, posudzovať ich kvalitu a využiť získané výsledky na zvýšenie účinnosti reálnych opatrení v prípade riešenia reálnych bezpečnostných situácií.

Funkcionálny priebeh transferu vedeckých poznatkov do bezpečnostnej praxe

Z hľadiska existencie a potrieb človeka je bezpečnosť jednou z najviac pocítovaných potrieb. Pre naplňovanie uvedenej potreby a na základe pocitu ohrozenia sa ľudia už od minulosti spontánne a dobrovoľne začleňujú do rôznorodých systémov záchranu a ochrany ich bezpečnosti (Červený kríž, dobrovoľný Hasičský zbor, rôzne záujmové branno-bepečnostné organizácie, branno-športové kluby, spolky a pod.) Pre naplňovanie potreby vlastnej bezpečnosti, resp. bezpečnosti iných ľudí (napr. rodiny, blízkych, priateľov a pod.) sa dobrovoľne začleňujú tiež do účasti v rôznych aktivitách, ako je napr. účasť (často aj jednorazová) v rôznych školeniach, kurzoch (napr. sebaobranu), tréningových a zdokonaľovacích táboroch, sústreďeniach apod.

Chápanie transferu vedeckých poznatkov do bezpečnostnej praxe v osobnostnej rovine

V osobnostnej rovine (sfére) transferu vedeckých poznatkov do praxe bezpečnostných systémov je vyjadrená miera jeho subjektívnej, osobnostnej sprostredkovanosti, ktorá je podmienená skutočnosťou, že aktérmi transferu sú živí ľudia so svojimi osobnostnými charakteristikami. Sú to osobnostné faktory:

- tých, čo produkujú, ukladajú, sprostredkovávajú vedecké poznatky (vedeckí pracovníci, riešitelia vedeckovýskumných úloh, výskumné tímy, pracoviská, databázy a pod.),
- tých, ktorí sú užívateľmi týchto poznatkov v praktickej činnosti – profesionálnych pracovníkov aj dobrovoľníkov – odborníkov v bezpečnostnej oblasti a obyvateľstva, ktoré je potenciálne ohrozené.

Osobnostná dimenzia transferu je determinovaná tiež osobnostnými charakteristikami zúčastnených, ich vzťahu k transferu a tiež vzťahu k ďalším subjektom transferu. Významne ju ovplyvňuje tiež kvalita a charakter dostupných informačných zdrojov a schopnosť jednotlivých subjektov tieto zdroje adekvátne využívať.

Pri transfere zohrávajú relatívne dôležitú úlohu médiá. Z tohto dôvodu je potrebné zabezpečiť si ich podporu, najmä pri uskutočňovaní niektorých opatrení bezpečnostnej

¹⁵ V súčasnosti sa pre účely modelovania a simulácie veľmi účinne používa systém CIPREGIS, ktorý je vlastne GIS-om so špecifickým programovým vybavením.

praxe, ktoré môžu byť, vzhľadom na svoj charakter (napr. čiastočné a dočasné obmedzenie demokratických práv, obmedzenie pohybu osôb, tovarov a financií a pod.) nepopulárne a tak negatívne prijímané zo strany verejnosti. Vzhľadom na skutočnosť, že miesto a úlohy rôznych subjektov sú pri transfere vedeckých poznatkov do bezpečnostnej praxe rôznorodé a ich špecifické záujmy niekedy vyjadrujú aj rôznorodé požiadavky, môže medzi nimi vznikáť diskrepancia alebo prekryvanie záujmov. Z tohto dôvodu je vhodné vymedziť relatívne rigorózne pravidlá (aj právnou úpravou), kde by boli vymedzené kompetencie a povinnosti týchto subjektov pri transfere. Rôzne subjekty sa líšia tiež svojimi požiadavkami na parametre (rozsah, mieru všeobecnosti, hĺbku, usporiadanosť a pod.) vedeckých poznatkov, ktoré by zabezpečovali plnenie ich úloh v oblasti bezpečnostnej praxe.

Perspektívy procesu transferu

Získané poznatky a skúsenosti z praxe nasvedčujú, že úroveň transferu vedeckých poznatkov krízového manažmentu do bezpečnostnej praxe nie je adekvátna potrebám súčasného stavu a perspektívam vývinu celého bezpečnostného systému. Pre zvýšenie úrovne transferu by bolo potrebné sústrediť pozornosť na plnenie nasledujúcich úloh:

- Vedecký výskum bezpečnostnej praxe, vzájomných väzieb medzi prvkami bezpečnostného systému navzájom a tiež navonok s inými systémami aj v medzinárodnom meradle (bezpečnostné zbory, záchranárske subjekty, štátna správa, samospráva, právnické osoby, fyzické osoby).
- Permanentné štúdium bezpečnostných vied – špecificky v jednotlivých úrovniach edukačného systému – využitie účinných edukačných koncepcií, metód a foriem (ako napr. možnosti prípadových štúdií, simulačných hier, modelovania, prípadne dištančného vzdelávania).
- Dôslednejšia aplikácia relevantných vedeckých poznatkov do praktickej činnosti subjektov bezpečnostnej praxe.
- Využitie vedeckých poznatkov pri príprave legislatívnych a odborných noriem.
- Úzka spolupráca všetkých zainteresovaných prvkov a ďalších subjektov s relevantnými inštitúciami iných krajín, prípadne v rámci spoločných nadnárodných orgánov a organizácií.

Záver

Stručný náčrt niektorých základných prístupov k otázkam teórie bezpečnostných rizík a metodológie transferu vedeckých poznatkov krízového manažmentu do bezpečnostnej praxe považujeme za príspevok do odbornej vedeckej diskusie v tejto oblasti, ale zároveň môže plniť úlohu východiska pre orientáciu teoretických, vedeckovýskumných aktivít v tejto oblasti ako aj aktivít spoločenskej praxe v rôznych relevantných sférach modernej spoločnosti.

Z toho čo bolo uvedené je možné vyvodiť a navrhnuť orientáciu úsilia vedeckej práce v oblasti bezpečnosti do nasledujúcich oblastí:

- systémové a komplexné riešenie dlhodobých a zásadných otázok vzniku, vývinu a dôsledkov ohrozenia a rizík rôzneho druhu a možností prevencie a redukcie týchto dôsledkov,
- vedecká podpora pri riešení konkrétnych, aktuálnych krízových javov,
- cieľavedomé a zámerné rozvíjanie a edukácia bezpečnostných vied ako vedných disciplín a zároveň študijných odborov alebo vyučovaných predmetov na vysokých a stredných školách s týmto zameraním, 3 začlenenie primeraných obsahových prvkov edukácie k bezpečnosti do kurikulárnych systémov stredných a základných škôl.

Seznam bibliografických odkazů

BALOG, K. *Integrální bezpečnost*. Edice SPBI Spektrum 60, 2009.

BUZALKA, J. *Teória bezpečnostných rizík*. Bratislava: APZ 2012.

BUZALKA, J. *História civilnej ochrany na našom území*. Bratislava: APZ 2012.

BUZALKA, J., PORADA, V. Poznanie transferu vedeckých poznatkov do bezpečnostnej praxe, významná súčasť bezpečnostných vied. In: *International Scientific Conference „Modern Aspects of Management“*. Odessa: Warsaw Management School in Collaboration with Basics of Healthgraduate and Postgraduate school and Eastern European Development Agency, 2017.

ERNEKER, J., PORADA, V. *Problémy transferu vědeckých poznatků v prostředí policejní organizace*. Praha: PA ČR, 2004.

HOLCR, K., PORADA, V. a kol. *Policijné vedy: úvod do teórie a metodológie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011.

HOLOMEK, J., PORADA, V., HOLCR, K. Police sciences in the system of security sciences [Policijné vedy v systéme bezpečnostných vied]. In: *Jakość w działaniach na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego państw Grupy Wyszehradzkiej z perspektywy europejskiej*. Józefów: Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi, 2011.

KORZENIOWSKI, L. F. *Securitologia na początku XXI wieku*. In: *Securitologia*, Krakow: EAS.

MOORE, J. H., WEATHERFORD, L. R. *Decision Modeling with Microsoft® Excel*. PrenticeHall 2001.

PORADA, V. a kol. *Bezpečnostní vědy. Úvod do teorie a metodologie*. Plzeň: A. Čeněk, 2017.

PORADA, V. a kol. *Bezpečnostní vědy. Potřeba a transfer vědeckých poznatků*. Plzeň: A. Čeněk, 2017.

Recenzenti:

prof. Ing. Roman Rak, Ph.D., IRIS Ident s.r.o. Praha, e-mail: rak.roman@seznam.cz

prof. Ing. Zbyněk Pitra, DrSc., European Business School SE, Praha,
e-mail: zbynek.pitra@seznam.cz